मराठी पुस्तके

सत्यशोधक समाजोक्त मंगलाष्टकासह सर्व पूजा-विधि

महात्मा जोतिबा फुले

12/27/2013

टंकन: हर्षला रामाणे

मुद्रितशोधन : आशा दादुडे

सत्यशोधक समाजोक्त मंगलाष्टकासह सर्व पूजा-विधि

हे पुस्तक श्री. राम पटवर्धन यांनी महात्मा फुले : समग्र वाङ:मयाच्या पहिल्या आवृत्तीचे संपादक धनंजय कीर आणि डॉ. स. गं. मालशे यांना उपलब्ध करून दिले होते. १८८७ च्या जूनमध्ये नारायण मेघाजी लोखंडे यांनी प्रसिद्ध केलेल्या प्रथमावृत्तीत जोतीरावांनी रचलेल्या पाच मंगलाष्टकांचा समावेश केलेला आहे.

याखेरीज सोमवार तारीख ४ फेब्रुवारी, १८८९ रोजी यशवंत जोतीराव फुले आणि लक्ष्मीबाई ग्यानोबा ससाणे यांच्या विवाह समारंभासाठी जोतीरावांनी रचलेली आणखी तीन मंगलाष्टके म्हणण्यात आली होती असे १० फेब्रुवारी, १८८९ च्या दीनबंधूवरून दिसते. यशवंत फुले व लक्ष्मी ससाणे या वधूवरांनी सत्यशोधक समाजाच्या पंचांकडून लग्नविधी करण्याची परवानगी घेतल्यावर प्रथम जोतीरावांचे कारकून गोविंद गणपतराव काळे यांनी पारंपारिक मंगलाष्टक म्हटले त्यात दशावतारांचा उल्लेख केलेला होता. जोतीरावांना दशावतारांची कल्पना मान्य नसल्यामुळे त्यांनी वधूवरांकडून त्या कल्पनेचे खंडन केले.

(वधू)

व्यापोनी जग सर्व राहसि असें नेणोनि हे मूढ रे ।
कच्छाच्या शरिरात तोचि अवघा हे मानिती हो खरे ।
इच्छेने अवधीच सृष्टि रचिशी रक्षीशि संहारिशी ।
ठेवाया सकलां समर्थ अपुल्या ताब्यात तूं आससी ।
सत्य मंगल–ध्यानीं धरा ॥ १ ॥

(वर)

ऐसे तूं अवतार घेशी लटिके ऐसें मुखीं दुष्कृती ।
माराया खल दुष्ट रावण जगी निर्लज्ज ते बोलती ।
सर्वाचा अमुचा पिता असशि तूं माताहि दूजी नसो ।
यासाठी अमुच्या मनी अनुदिनी प्रीती तुझीची असो ।
सत्य मंगल–ध्यानी धरा ॥ २ ॥

(वधू)

वर्ताया सुपथीं आम्हास इषणा दे देवराया असे ।
जोडीनी कर दीन मी तव कृपादानास मागीतसे ।
नाही आकृति रुप जन्म तुजला ऐसें असोनी जनीं ।
तूं मत्सीउदरांत जन्मसि असें वाटे खलांच्या मनी ।
सत्य मंगल–ध्यानी धरा ॥ ३ ॥

महात्मा फुले: समग्र वाङ;मयाच्या या चौथ्या आवृत्तीत वरील तीन मंगलाष्टकांचा प्रथमच समावेश केला जात आहे.

सत्यमेव जयते

अथ

सत्यशोधक समाजोक्त मंगलाष्टकासह

सर्व पूजा-विधि

हें पुस्तक

जोतीराव गोविंदराव फुले

सत्यशोधक समाजाचे सभासद

यांनीं

लोकहितार्थ केलें

तें

रा. रा. नारायणराव मेघाजी लोखंडे यांनीं आपले

दीनबंधु छापखान्यांत छापून प्रसिद्ध केलें.

माहे जून सन १८८७

किंमत १ आणा

ह्या प्रथम आवृत्तीच्या २००० (दोन हजार) प्रती छापिल्या आहेत.

खर्च जाऊन बाकी नफा राहील तो **दीनबंधूच्या**

सहायार्थ पुस्तककर्त्यानें अर्पण केला असे.

सत्यमेव जयते

सत्यशोधक समाजोक्त विवाहसंबंधी विधि

अथ

प्रात:काली प्रथम वर होणाऱ्या मुलानें नाहाव्याकडून आपली चुंच करविल्यावर करवल्यांनीं त्यास उटणें लावून तेलाभ्यंग करून स्नान घालावें. नंतर, त्यानें आपल्या शिवारांत जाऊन तेथें मुकरर केलेल्या जाग्यावर, आपल्या उत्पन्नकर्त्यासहित महासुभ्याचे नांवानें पूजा करून, तेथें खिसका, पंचखाजे व पानाचे विडे अर्पण करून घरीं यावें. नंतर मंडपांत वस्त्रांचे आसनावर धान्याचा चौक भरून, त्यावर त्यास बसवून पांच सुवासिनींनीं त्याचे सर्व अंगाला हळद लावून कपाळावर कुंकाचा मळवट भरावा. नंतर त्यानें पोशाख केल्यावर, त्याचें पागोटें अथवा मुगुटावर फुलांची मंडवळी बांधून, त्यास फुलांचा पोशाख चढवून, त्याचे हातांत कटार देऊन, त्याची सर्वांनीं अलायबलाय घेऊन त्याच्या उष्ट्या हळदीबरोबर चिरडी, चोळी, फुलांची मंडवळी, हारगजरे व कोरडा शिधा वधूचे मंडपांत पाठवून द्यावा. वधूस हळद लावून एकंदर सर्व स्त्रीपुरुष वऱ्हाडी वराचे मंडपांत आल्यावर वरानें गडगनेर घेण्यास सुरुवात करावी.

नंतर वरानें सोनाराकडून कुळस्वामीच्या टाकास उजाळा दिल्यानंतर, वराच्या कुळांतील एका पुरुषानें आपल्या अंगास चंदनाच्या उट्या घेऊन, एका तबकांत गुलाल भंडारांत महाविराच्या टांकापुढें विड्याचें सामान ठेवून, त्यावर स्वच्छ रुमाल घालून, डाव्या हातांत तें पात्र घेऊन उजव्या हातांत नागवी तरवार घेऊन गांवचे वेशीजवळ जाऊन, आपल्या कुळस्वामी महाविराचे नांवानें पूजा करून वाजतगाजत मंडपांत परत आल्याबरोबर आपल्या कुळधर्मानुसार तळी (विडा) उचलून, मंडपांत आनंदाचा दीप लावून देवकार्यासंबंधी भोजन सर्वांनीं यथासांग सारून, आपल्या कुळस्वामीच्या टांकापुढें त्याच्या सन्मानार्थ डाका, भराड व गोंधळाचे नादांत सर्व रात्रभर आनंद करावा.

लग्नाचे दिवशीं वराचे घरीं मंडपांत परटीणीनें वस्त्राचे आसनावर धान्याचा चौक करून त्यावर वरास बसवून त्याचें पागोटें अथवा मुगुटावर तिराचे फळानें तेलाभ्यंग करून त्याचे हातांत कंकण बांधावें. नंतर कटारीला लोण बांधून त्यास आशिर्वाद देवून त्याची अलायबलाय घेतल्यावर, वरानें आपल्या परिवार वऱ्हाडासह तळ उचलून वधूचे गांवांत जावून तेथील चाव्हडींत पुरती जागा नसल्यास दुसरे ठिकाणीं वऱ्हाडासहित बसावें. आणि तेथून वरानें वधूस तयार होवून बसण्याकरितां सांगण्यास, वरधाव्यास वधूचे पालकाचे घरीं पाठवावें. त्यापुढें वधूकडून आलेल्या पोषाकासह देणग्यांचा स्वीकार करून आपल्या कुळस्वामीचा आठव करीत वधूचें घराकडे आपल्या वऱ्हाड परिवारासह, मोठ्या आनंदानें मिरवत मिरवत जावें.

पुढें वधूच्या गांवांतील महारणीनें हातांत दीपताट घेऊन वरमुलास ओंवाळून त्याची अलायबलाय घेतांच वरानें वधूचे मंडपांत प्रवेश करून, प्रथम वधुवरानें आपली व आपआपल्या पित्याची नावें, आडनांवें, हल्लींच्या वस्तीचीं नांवें, तारीख अथवा तिथि, वार, मास, वतनाचीं नांवें कळवून, सर्वांसमोर वधूवरामध्यें करारसंबंध करून घेण्याकरितां जातीचे पंचापासून परवानगी घ्यावी आणि अंतरपट मधीं असतां, वधूनें वराचे गळ्यांत घालण्याकरितां फुलांची माळ आपल्या हातांत घेऊन व वरानें वधूच्या हातांत घालण्याकरितां आपल्या हातांत अंगुस्तान घेऊन समोरासमोर उभे रहावें. पुढें वधुवरावर कांहीं विघ्नें आल्यास त्याचें निवारण करण्याकरितां वधुवरांनीं आपआपल्या मामाचे हातीं शस्त्रे देऊन, त्यास आपआपले पाठराखे करावे आणि वरवधूनें पाळीपाळीनें मंगळरूपी करार वदण्याची सुरवात करावी. वरवधु बिचारे विद्वान नसून लाजाळू दिसल्यास, ह्या उभयतांस त्यांचे इष्टमित्रांनीं मंगळें म्हणूं लागण्यास सहाय करावें; परंतु वधुवराचे जातीस नीच मानून त्या सर्वांस आपले सेवक, दास म्हणणाऱ्या धूर्त, कपटी आर्यभट ब्राह्मणाची या कामीं सावलीदेखील पडूं देऊं नये.

॥ मंगळाष्टक ॥

(वर)

देवाचे नियमां प्रमाण धरुनी, चाले तुझें कूळ गे ॥
सत्यानें अवघ्यांत श्रेष्ठ असशी, तैसेच हे त्वत्सगे ॥
अज्ञान्या समदृष्टिनें शिकविशी, तूं ज्ञान त्या दाविशी ॥
प्रीतीनें वरितों तुला अजि तुझी, ऐकून कीर्ति अशी ॥
शुभमंगल सावधान ॥ १ ॥

(वधू)

मानीशी जरि त्वां दिलें अनुदिनीं, कर्त्या समाधानसे ॥
आम्हा सर्व स्त्रियां असे बहु पिडा, हें नेणशी तूं कसें ॥
स्वातंत्र्यानुभवाचि ओळख अम्हा, झाली नसे मानसीं ॥
यासाठीं अधिकार देशिल स्त्रियां, घे आण त्याची अशी ॥
शुभमंगल सावधान ॥ २ ॥

(वर)

स्थापाया अधिकार मी झटतसे, या बायकांचे सदा ॥
खर्चाया मनिं भी न मी किमपिही, सर्वस्व माझें कदा ॥
मानीतों सकला स्त्रियांस बहिणी, तूं एकली मत्प्रिया ॥
कर्त्याचें भय मी मनांत तुजला, ठेवीन पोसावया ॥
शुभमंगल सावधान ॥ ३ ॥

चवथ्या मंगळाष्टकाचें तिसरें पद पुरें होतांच, वधूनें अंतरपट एकीकडे करून वराच्या गळ्यांत फुलांची माळ घालतांच, वरानें वधूचे उजवे हाताचे बोटांत अंगठी घातल्याबरोबर वधुचे वरानें पाणीग्रहण करून एकंदर सर्व उभयतांकडील परिवारासह स्त्रीपुरुष वऱ्हाडांनीं आशिर्वादरूपी पांचवें मंगळाष्टक म्हणून वधुवरावर पुष्पवृष्टि करीतोंपावेतों तेथेच उभे रहावें.

मंगळाष्टक

(वधू)

बंधुवत्मजला समस्त असती, त्वदभिन्न जे कीं नर ॥
आज्ञाभंग तुझा करीन न कदा मी सत्य कर्त्यावर ॥
ठेवोनी अवघाचि भार झटुंया, लोकां कराया हिता ॥
हाताला धरुनी तुला वरितसे, सर्वापुढें मी अतां ॥
शुभमंगल सावधान ॥ ४ ॥

सर्व स्त्रीपुरुषांनी म्हणावयाचें

मंगळाष्टक

आभारा बहु मानिजे आपुलिया, मातापित्यांचे सदा ॥
मित्रांचे तुमच्या तसेच असती, जे इष्ट त्यांचे वदा ॥
वृदधा पंगु सहाय द्या मुलिमुलां, विद्या तया शीकवा ॥
हर्षें वृष्टि करा फुलांची अवघे, टाळी अतां वाजवा ॥
शुभमंगल सावधान ॥ ५ ॥

पुष्पवृष्टि झाल्याबरोबर वधुवरांनीं आपल्या उत्पन्नकर्त्यासहित आपल्या कुळस्वामीचें चिंतन करूं लागावें.

आशिर्वाद

वधुवरा ह्या बहु शक्ति द्याया ।
समर्थ तो जोचि जगा करी या ॥
सुबुद्धि, विद्या, बल आणि भूती ।
दया तयाच्याचि कृपें करोति ॥
मनीं स्वकर्त्या दृढ चिंतुनी हो ।
बळी कूळस्वामी आठवा हो ॥
तशीच विंध्यावलि स्वामिणीला ।
स्मरा तसा काळहि भैरवाला ॥
खंडेरावा पाहिजे आठविला ।
तैसातुम्ही त्याहि महासुभ्याला ॥
न्यायाकर्ता जो नउ खंडचा हो ।
याशीं स्मर्ता सुख तुम्हा बहु हो ॥

इतक्यांत समोरासमोर कांहीं अंतर मध्यें ठेऊन, दोन चवरंग अथवा आसनें सुशोभित करून, त्यावर वधुवरांस बसवून उभयतांमध्यें निर्मळ जमिनीवर, एका पाण्यानें भरलेल्या घटावर नारळ ठेवावा व त्याचे एके बाजूला जमिनीवर जोतीबा अथवा बहिरोबाचा गुलालानें त्रिशूळ काढून, दुसरे बाजूला जमिनीवर खंडेरावाच्या भंडारानें भाला काढून त्याचे भवतालीं अकरा पानांचे विडे मांडून, त्या प्रत्येक विड्यावर एक सुपारी, एक हळकुंड, एक खारीक, एक नारळ अथवा एक खोबऱ्याची वाटी व एक सणी (दोन पैसे) ठेवून, वराच्या उजवे बाजूला चंदनांचीं लाकडे पेटवून केलेल्या ज्वालांत, वधुवरांच्या मनांत पूर्वी ज्या कांहीं म्हणून दृष्ट वासना आल्या असतील, त्या सर्व त्यांनीं आपआपल्या मनाचा दृढनिश्चय करून, जाळून टाकून, शुद्ध मनें करून, खालीं लिहिलेली महापूजा करण्यास आरंभ करावा.

पूजा

सत्यमेव जयते

आकाशनिर्माणकर्ते नम:, तेजनिर्माणकर्ते नम:, वायुनिर्माणकर्ते नम:, उदकनिर्माणकर्ते नम:, पृथ्वीनिर्माणकर्ते नम:, सूर्यनिर्माणकर्ते नम:, चंद्रनिर्माकर्ते नम:, तारांगणनिर्माणकर्ते नम:, मयूरनिर्माणकर्ते नम:, मर्कटनिर्माणकर्ते नम:, अणुरेणुनिर्माणकर्ते नम:, पर्जन्यनिर्माणकर्ते नम:, सागरनिर्माणकर्ते नम:, कच्छनिर्माणकर्ते नम:, मत्स्यनिर्माणकर्ते नम: जलजंतुनिर्माणकर्ते नम:, वटवृक्षनिर्माणकर्ते नम:, चंदननिर्माणकर्ते नम:, तुलशीनिर्माणकर्ते नम:, कंदमूलनिर्माणकर्ते नम:, वेलीनिर्माणकर्ते नम:, सुगंधनिर्माणकर्ते नम:, पुष्पनिर्माणकर्ते नम:, फलनिर्माणकर्ते नम:, पिपीलिकानिर्माणकर्ते नम:, गजेंद्रनिर्माणकर्ते नम:, अश्वनिर्माणकर्ते नम:, कीटकनिर्माणकर्ते नम:, बुद्धिमान प्राणीनिर्माणकर्ते नम:, स्पर्शेंद्रियनिर्माणकर्ते नम:, कर्णेंद्रियनिर्माणकर्ते नम:, चक्षुरिंद्रियनिर्माणकर्ते नम:, रसनेंद्रियनिर्माणकर्ते नम:, घ्राणेंद्रियनिर्माणकर्ते नम:, ज्ञानेंद्रियनिर्माणकर्ते नम:, शुद्धविचारनिर्माणकर्ते नम:, कुळस्वामीणीनिर्माणकर्ते नम:, कुळस्वामीनिर्माणकर्ते नम:, महाबळीराजानिर्माणकर्ते नम:, महाजोतीबानिर्माणकर्ते नम:, काळबहिरीनिर्माणकर्ते नम:, महाखंडेरावनिर्माणकर्ते नम:, नवखंडचा न्यायीनिर्माणकर्ते नम:, महासुभानिर्माणकर्ते नम:, सप्ताश्रयनिर्माणकर्ते नम:, ब्रह्मराक्षसनिर्दाळणकर्ते नम:

स्नानं समर्पयामि, पंचमृतस्नानं समर्पयामि, सुगंधादिक स्नानं समर्पयामि, चंदनं विलेपनं समर्पयामि, अक्षतां समर्पयामि, पुष्पं समर्पयामि, धूपं समर्पयामि, नैवेद्यं समर्पयामि, तांबुलं समर्पयामि, दक्षिणां समर्पयामि, शूद्रविद्वानाय दक्षिणां समर्पयामि.

पूजा पुरी होतांच, वधुवरांचे अंगावरचे वस्त्रांना स्पर्श होऊं न देतां, उभयतांचे भवताली, कच्या सुतानें वेष्टून मर्यादा करावी आणि त्या मर्यादेचे आंत वधुवरांनीं सर्वांसमक्ष प्रतिज्ञा करावी, ती येणेंप्रमाणें:-

वर (शपथ)

आजपासून मी तुला माझी भार्या कबूल करून, जातपंचासमक्ष मी प्रतिज्ञा करितों, ती अशी कीं,--- आजपासून मी तुला या सूतभर मर्यादेइतकी देखील जागा सोडून तुझ्याबाहेर जाणार नाहीं; म्हणून आपल्या उत्पन्नकर्त्यासहित कुळस्वामीस स्मरून प्रतिज्ञा करितों.

वधू (शपथ)

आजपासून मी तुला माझा भ्रतार कबूल करून, जातपंचासमक्ष मी प्रतिज्ञा करितें ती अशी कीं,--- आजपासून मी तुला या सूतभर मर्यादेइतकी देखील जागा सोडून तुझ्याबाहेर जाणार नाहीं, म्हणून आपल्या उत्पन्नकर्त्यासहित कुळस्वामीस स्मरून प्रतिज्ञा करितें.

प्रतिज्ञा केल्यानंतर मर्यादा केलेल्या सुताचीं दोन कंकणे करून वधुवरांनीं एकमेकांच्या हाताच्या मनगटांत बांधून वधूस वरांचे उजवे बाजूला शेजारीं बसवून, जातींतील सुवासिनींकरवीं उभयतांचे पांघरत्या शेल्याची महा सत्य गांठ देऊन, वधूच्या मातापित्यांनीं अथवा वधूच्या मामीमामांनीं वरास गंधपुष्पादि अर्पून वधूस कुंकू लावून तिची ओटी भरून, तिच्या अंगावरच्या वस्त्रालंकारासह भोजन घेण्याचीं पात्रें देऊन, कन्यादान करून त्यांच नमस्कार केल्याबरोबर वधुवरांनीं, आपले जातींतील मुलीमुलें शिकविण्याकरितां जातफंडास महादक्षिणा देवून आपल्या जातपंक्तीबरोबर बहुल्यावर एके ताटांत जेवण घ्यावयास जावें.

दुसरे दिवशीं प्रात:काळीं वरानें जानवस घरून वधूचे अंगास लावण्याकरितां खिसका, स्नानाचे पूर्वी केंसास लावण्याकरितां सुवासिक तेल व मसाला आणि नाहाल्यावर वेणींत घालण्याकरितां फुलें पाठवून द्यावींत. नंतर वरानें दोन प्रहरून वधूकरितां साडीचोळी, अलंकारासह ओंटीचे सामान व वऱ्हाडाकरितां पानसुपारी, गुलाबपाणी, अत्तर, फुलें, बरोबर घेऊन वाजतगाजत मोठ्या थाटानें मिरवत मिरवत वधूचे मंडपांत गेल्यावर फक्त साडीचोळी व अलंकार वधूसाठीं घरांत पाठवून आपण वऱ्हाडाबरोबर मंडपांत बसावें. पुढें वधूनें साडीचोळी नेसून अंगावर अलंकार घालून मंडपांत आल्यावर वधूनें वराचे उजवे बाजूला शेजारीं बसून, उभयतांनीं पूर्वीप्रमाणें आपल्या उत्पन्नकर्त्यासह कुळस्वामीची पूजा केल्यानंतर जातपंचांचे आज्ञवरून जातींतील पांच सुवासिनींनी वधूस हाळदकुंकू देवून तिची ओटी भरावी व वधूनें त्या पांच सुवासिनींस हाळदकुंकू देऊन त्यांच्या ओट्या भराव्यात. नंतर जातींतील मुलीमुलांस विद्या शिकविण्याकरितां, जातफंडांत टाकण्याकरितां महादक्षिणा देऊन, वरवधूच्या आप्तसोयऱ्यांनीं व इष्टमित्रांनीं आणलेले अहेर ज्याचे त्यांनीं स्विकार केल्यानंतर उभयतां व्याहयांनीं एकमेकांस पोषाक करून, जातींतील स्त्रीपुरुषांसह एकंदर सर्व वऱ्हाडांस गुलाबपाणी, अत्तर, फुलें देवून विडे वाटल्याबरोबर वराचे वऱ्हाडांनीं जानवस घरीं जावें.

वरानें वधूचे गांवांतील जातवाल्यांस शक्तिप्रमाणें गांवजेवण आणि रात्रीं वधूचे मंडपासमोर मैदानांत उभयतांनीं आपआपले आप्तसोयरे राजांच्या एकमेकाशीं रास (राज) भेटी करवून, उभयतां वऱ्हाडांनीं एकमेकांवर रंग गुलाल उडविण्याची रेलचेल करून आपले झेंडे नाचविल्यावर वधूचे मातापित्यांनीं वराचे मातापित्यांस वस्त्रें, अलंकार व आजीस आजेचीर अर्पण करावें. नंतर मंडपांत जाऊन बसावें आणि वधूच्या मातापित्यांनीं वधूचे मुखांत खडीसाखर घालून तिचे मुखावर बारीक शेला टाकून, मोठ्या विनयपूर्वक व

नम्रतेनें वधूस वराचे ओसांगळी घातल्याबरोबर, वरानें वधूसह वऱ्हाडास बरोबर घेऊन, मोठ्या आनंदानें शूद्रादि अतिशूद्रांपासून तो ख्रिस्ती, मुसलमान, पार्शी, ब्राह्मण वगैरे मानव बांधवांपावेतों कोणाची आवडनिवड न करितां त्यांच्यांतील पोरक्या मुलीमुलांस व अंधपंगूंस शक्त्यनुसार दानधर्म करीत आपल्या गांवीं जावें.

इति सत्यशोधक समाजोक्त लग्नसंबंधी विधि समाप्त.

वास्तुशांति

सत्यमेव जयते

प्रथम पाया खणणाऱ्या बिगाऱ्यापासून तों बेलदार, वडारी, लोहार, सुतार वगैरे कामगार सामानसुमानवाल्यांची एकंदर सर्व दाम दाम बाकी चुकती करून, आपल्या उत्पन्नकर्त्यासह कुळस्वामीच्या नांवानें यथासांग पूजा करावी, नंतर आपल्या जातींतील मुलीमुलांसह विद्या शिकविण्याकरितां जातफंडांत महादक्षिणा देवून एकंदर सर्व कामगारांसह आपले आप्तसोयरे, इष्टमित्रांस पंक्तीस घेऊन पोटभर भोजन करावें. शेवटीं त्या सर्वांस पानविडे, गुलाब, अत्तर देवून, आपलें घर बांधितांना ज्या ज्या कामगारांनीं कसर न करितां इमानें इतबारें झटून कामें केलीं असतील, त्या सर्वांस आपल्या शक्त्यनुसार बक्षिसें देऊन त्यांस संतुष्ट केल्यानंतर एकंदर सर्व परजातींतील अतिशूद्रापासून तों मुसलमान, ख्रिस्ती, पार्शी, वगैऱ्यांतील पोरक्या अंधपंगू स्त्रीपुरुषांस थोडाबहुत दानधर्म करून गृहप्रवेश करावा.

इति सत्यशोधक समाजोक्त गृहप्रवेश विधि समाप्त.

दशपिंड

सत्यमेव जयते

मातीचा एक त्रिकोणी ओटा करून त्याचे तीन कोणावर तीन खारवी रंगाचीं निशाणें रोवून, त्यांचेमध्यें तीन मातीच्या कुंड्या किंवा बोळक्यामध्यें दूध, दहीं, मध, साखर व निर्मळ पाणी तोंडोतोंड भरून त्या दर एकीवर भाताच्या पिंडासह भाजलेल्या कणकीची दामटी ठेवून त्यापुढें एकेक सणी पैशासह तीन पानांचे विडे ठेविल्यावर, तीन भाताचे पिंडावर दूध, दहीं, मध, साखर घालून त्यास धूपदीप दाखवून, त्यास किडे, मुंग्या, पशू पक्ष्यादिकांनीं खाण्याकरितां सोडून, तेथून लांब एके बाजूला दुसरीकडे जाऊन तेथें थोडीशी जागा सारवून त्यावर केळीची अथवा दुसरीं स्वच्छ

पानें अंथरून त्यावर मरण पावलेली स्त्री अथवा पुरुष असेल, त्याचे नांवानें, एक कणकीचा अथवा भाताचा पिंड, दुसरा त्याचे आईचे नांवानें, तिसरा पिंड त्याचे आजीचे नांवानें, चवथा पिंड त्याचे पंजीचे नांवानें, पांचवा पिंड त्याचे बापाचे नांवानें, सहावा पिंड त्याचे आजाचे नांवानें, सातवा पिंड त्याचे पंज्याचे नांवानें, आठवा पिंड त्याचे सासूचे नांवानें, नववा पिंड त्याचे आजेसासूचे नांवानें, दहावा पिंड त्याचे पंज्येसासूचे नांवानें, अकरावा पिंड त्याचे शाळेंतील पंतोजी त्याचे जातींतील असल्यास त्याचे नांवानें, बारावा पिंड त्याचे आईचे नांवानें व तेरावा पिंड त्याचे बापाचे नांवानें मांडुन, त्या सर्व पिंडांस चंदनाचें गंध लावून त्यावर माका, हदगा अथवा जीं वेळेस फुलें मिळतील तीं व हळदकुंकु, गुलाल घालून, त्यांचेसमोर एकेक सणी पैशासह तेरा पानांचे विडे ठेवून विवाहांत सांगितल्याप्रमाणें आपल्या उत्पन्नकर्त्यासह कुळस्वामीची महापूजा केल्यानंतर तेरा पिंडांची पूजा करावी. नंतर दीनदुबळ्या लेकीबाळीस अथवा विपत्तींत आलेल्या भाऊबंदांस अथवा सोयऱ्याधायऱ्यांस गौप्रदानें देऊन आपल्या जातींतील मुलीमुलांस विद्यादान देण्याकरितां जमविलेल्या **सत्यशोधक समाज** फंडांत घालण्याकरितां आपआपल्या सामर्थ्यानुरूप महादक्षिणा दिल्यानंतर, पिंडापुढें धूपदीपनैवेद्य अर्पून एकंदर सर्व त्याचे कुळांतील स्त्रीपुरुषांसह सोयरेधायरे इष्टमित्रांनीं स्नानें न केल्यास पाण्यानें चुळी भरून तिलांजुळी करण्याचे पूर्वी समाजांतील फंडांत एकेक शिवराई घालून घरोघर जावें.

इति सत्यशोधक समाजोक्त उत्तरक्रियासंबंधीं विधि समाप्त.

आरती

जयहो जयहो माझ्या आदिसत्या
तुझ्या सत्तेनें शोधूं उत्पन्नकर्त्या ॥ धृ० ॥
विजयी द्विज होता क्षेत्री निषेधीले
विद्या बंद करूनी क्षुद्रवत केले
आर्यांनी शूद्राला पशुतुल्य केले
भूदेव होवूनी पाय पूजविले
अहंब्रह्म होवूनी भोंदीती मुढाला
नाहीं भीत कधीं सद्विवेकाला
ब्राह्मणभोजन चंगळ करविती
ब्रह्मराक्षसाला मागें हटविती

मृतांच्या नांवानी दानधर्म घेती
अधम होवूनी मधींच खाती
खाऊ दिले नाहीं श्रमी शूद्राला
अंधपंगुसह पोरक्या मुलाला
सत्योदय होतां खुंटे वेदमति
पाहूं जाता अवघी दिसे खोटी स्मृति
सत्या तुझा महिमा पुराणें ऐकूनी
तोंडें करिती काळीं तेलमाखणानीं
तुला पाहून कुंठित होती पाखंडी
लज्जित होवूनी खालीं घालती मुंढी
कृपा तुझी होता मूढ जना वर
भूदेव कापती मनीं थरथर
कृपेचा सागर बा तूं सत्य जाण
मुक्त केले आम्हां ब्रह्मपाशांतून
तुझ्या प्रसादानें मार्ग उमजलों
मातापित्या आम्ही सेवूं लागलों
जयहो जयहो माझ्या आदिसत्या
तुझ्या सत्तेनें शोधूं उत्पन्नकर्त्या ॥ धृ० ॥

सेवुं या सत्यराजा ॥ महा प्रांजळ तेजा ॥
शोधीती निर्वाणीं ॥ मन वेधलें काजा ॥ धृ० ॥
लोपलें सत्य जनीं ॥ हित नेणती कोणी ॥
धर्म रचिले बहू ॥ आपहित साधूनी ॥ १ ॥
शोधीता सत्यवर्मा ॥ पावलो गूज मर्मा ॥
विटलो खोट्या धर्मा ॥ त्यागिले नीच कर्मा ॥ २ ॥

देवा नित्य स्मरूनी, धर सत्य मताला
खोटा धर्म सोडूनी, जोड बंधुप्रीतिला
अहंब्रह्म होवूनी, त्यागू नको दीनाला
सोंवळा रे बनूनी, चढू नको मदाला
इडापिडा मदूंनी, सेव सत्य राजाला

स्वत: श्रम करूनी, पोस स्वकुटुंबाला
सदा सत्य वदूनी, सोड धूर्त मत्ताला
विद्या शूद्रा देवूनी, लाजवी भूदेवाला
शूद्र जन सेवूनी, आर्पी ईश्वराला
भंड मत खोडूनी, जोती नमे ईशाला ॥ धृ० ॥

ह्या पुस्तकांत जो विवाहविधि दाखविला आहे त्यापैकीं मंगळाष्टकें व पूजा करण्याचे मंत्र हे महाराष्ट्र देशांतील कोणत्याही जातींतील लोकांस मोठ्याच उपयोगाचे आहेत. करितां ते सर्व कायम ठेवून देशाचारा व कुळाचाराप्रमाणें विवाहांत कित्येक प्रकार करावे लागतात ते बिनहरकत करावेत. हल्लीं धर्मविधि करतांना नामधारी ब्राह्मण जे मंत्र किंवा मंगळाष्टकें म्हणतात, त्याचा संबंध प्रस्तुतचे विवाहास किंवा वेळासही नसून, त्या मंगळाष्टकांचा व मंत्रांचा काय अर्थ हेंही आमचे लोकांस समजत नसल्यामुळें केवळ आंधळ्यांचे व बहिऱ्यांचे बाजाराप्रमाणें होत आहे, म्हणून **सत्यशोधक समाजाकडून** विवाह व इतर कार्यासंबंधाचे धर्मविधि चालविण्यास कोणासही अडचण पडूं नये, म्हणून ते प्राकृत आणि सोपे असे तयार केले आहेत, यास्तव याचा लाभ सर्वांनीं घ्यावा अशी आमची विनंतीपूर्वक सूचना आहे.

–समाप्त–